

Incidence of Tax

Dr. Shivaji Kakade
Department of Economics
Arts and Science College,
Shivajinagar, Gadhi

➤ करभार :

अर्थ: “ज्या व्यक्तीला कराचे प्रत्यक्ष ओझे सहन करावे लागते व तिच्या उत्पन्नातून जो भाग सरकारला द्यावा लागतो त्याला करभार असे म्हणतात.” थोडक्यात करभार ज्या व्यक्तीवर असतो ती व्यक्ती त्याला पुढे ढकलू शकत नाही.

करभाराचे प्रकार :

अ. पैशातील करभार –

पैशातील प्रत्यक्ष करभार –

पैशातील अप्रत्यक्ष करभार –

ब. वास्तव करभार –

“कराचा भरणा केल्यामुळे करदात्याला आपल्या आर्थिक समाधानाचा जो त्याग करावा लागतो त्याला वास्तव करभार असे म्हणतात.

क. डॉ. डाल्टन यांचे वास्तव करभाराचे प्रकार :

- प्रत्यक्ष वास्तव करभार —
- अप्रत्यक्ष वास्तव करभार —
- औपचारिक करभार —
- परिणामात्मक करभार —
- निरपेक्ष करभार —
- सापेक्ष करभार —

ड. मसग्रेव्ह यांनी दिलेले करभाराचे प्रकार :

- विशिष्ट करभार —
- भेदात्मक करभार —
- व्यापक करभार —

पर्याप्त करारोपणाचा सिध्दांत :

करारोपणाच्या अनेक सिध्दांतांपैकी हा सिध्दांत अत्यंत महत्वपूर्ण मानला जातो.

अर्थ – “अर्थव्यवस्थेत करभाराचे वितरण न्यायपूर्ण होण्यासाठी व कर संकलनाचा खर्च कमी होण्यासाठी जी तत्वे मांडली त्या तत्वांना पर्याप्त करारोपन असे म्हणतात”.

पर्याप्त करारोपणाची तत्वे / निकष :

न्याय तत्व –

आर्थिक तटस्थतेचे तत्व –

प्रशासकीय कुशलतेचे तत्व –

सुस्पष्टतेचे तत्व –

निश्चिततेचे तत्व –

महत्तम सामाजिक लाभाचे तत्व –

क्रमशः.....

संतुलित करपध्दती –

करदात्यांचे अधिकार –

आर्थिक कार्यक्षमता –

उत्पादकता –

पर्याप्त करारोपणाच्या मर्यादा / दोष :

प्रशासकीय व राजनितीक अडथळे –

विशिष्ट कर निवडने कठीण –

पर्याप्त कर पातळी निश्चित करणे कठीण –

दुहेरी करारोपणाची समस्या :

अर्थ – “एकाच व्यक्तीवर किंवा वस्तूवर दोन वेळा करारोपण केल्यास त्याला दुहेरी करारोपण म्हणतात”

स्वरूप –

एकच व्यक्ती करदाता असतो –

अधिक व्यक्तींनी भरलेला कर दुहेरी करारोपण होत नाही.

एकाच कालावधीत दोन कर भरले तर दुहेरी करारोपण होते.

दुहेरी करारोपण खालील परिस्थितीत निर्माण होते :

दोन सरकारांकडून कर आकारणी –

एकाच देशातील दोन सरकारांकडून कर आकारणी –

एकाच सरकारकडून व्यक्तीच्या उत्पन्नावर दोनदा करआकारणी –

उत्पन्न खर्चावर कर –

बचतीच्या उत्पन्नावर कर –

भांडवली उत्पन्नावर कर –

कर्जरकमेवर कर –

दुहेरी करारोपणाचे परिणाम :

विदेशी भांडवल गुंतवणुकीवर मर्यादा येतात –

रोजगार निर्मितीवर प्रतिबंध बसतो –

उत्पादन घटकांच्या गतिशिलतेवर मर्यादा येतात –

आं. पातळीवरील विकास प्रक्रियेत अडथळे येतात –

करभाराचे विभाजन असमान होते.

कराच्या न्याय, त्याग आणि कल्याण या तत्वावर प्रतिकूल परिणाम होतो –

दुहेरी करारोपण टाळण्यासाठी उपाय :

संबंधित देशांनी परस्परांशी करार करावा –

प्रत्येक व्यक्तीच्या उत्पन्नाचे उगमस्थान ओळखून करआकारणी करावी –

भारत सरकारने दुहेरी करारोपणाची समस्या टाळण्यासाठी काही संबंधित देशांशी करार केला आहे.